

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

ΡΟΙΑRES MADURO

της 29ης Ιουνίου 2004¹

1. Το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί της αιτήσεως αναρέσεως που υπέβαλε ο Albert Nardone κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 26ης Φεβρουαρίου 2003, Nardone κατά Επιτροπής (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση)², με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή που είχε ασκήσει ο νυν αναιρεσεύων με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής της 20ής Μαρτίου 2000. Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή είχε απορρίψει την αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας, με το σκεπτικό ότι ο νυν αναιρεσεύων δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 13 του παραρτήματος VIII του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΥΚ)

2. Η υπόθεση αυτή φαινομενικά είναι απλή. Στην πραγματικότητα, θέτει νομικά προβλήματα αρκετά περίπλοκα. Επιπλέον, ανακύπτει στον τομέα των επαγγελματικών ασθενιών που συνδέονται με τον αμιάντο, των οποίων ο ειδικός και ευαίσθητος χαρακτήρας αναγνωρίστηκε σε όλα τα κράτη μέλη και

από την ίδια την Κοινότητα³. Ασφαλώς, η λύση την οποία το Δικαστήριο θα δώσει κατά της εξέτασης αυτής της αιτήσεως αναρέσεως πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη μοναδικότητα της καταστάσεως.

I — Το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της αιτήσεως αναρέσεως

3. Το άρθρο 78, πρώτο εδάφιο, του ΚΥΚ ορίζει ότι, «σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στα άρθρα 13 έως 16 του παραρτήματος VIII, ο υπάλληλος έχει δικαίωμα συντάξεως αναπηρίας, αν υποστεί μόνιμη αναπηρία, θεωρούμενη ως ολική και η οποία τον θέτει σε αδυναμία εκτελέσεως των καθηκόντων που αντιστοιχούν σε εργασία της σταδιοδρομίας του». Κατά το

3 — Βλ., μεταξύ άλλων, οδηγία 83/477/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Σεπτεμβρίου 1983, για την προστασία των εργαζομένων από τους κινδύνους που οφείλονται στην έκθεσή τους στον αμιάντο κατά τη διάρκεια της εργασίας (δευτέρα ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 8 της οδηγίας 80/1107/ΕΟΚ) (ΕΕ L 263, σ. 25), τριτοκοινησία με τις οδηγίες 91/382/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 1991 (ΕΕ L 206, σ. 16), 98/24/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Απριλίου 1998, για την προστασία της υγείας και ασφαλείας των εργαζομένων κατά την εργασία από κινδύνους οφειλόμενους σε χημικούς παράγοντες (14η ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 131, σ. 11), και 2003/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Μαρτίου 2003 (ΕΕ L 97, σ. 48). Βλ., γενικώς, επί του σημείου αυτού, Bothwell, E., «The Asbestos Problem and the European Economic Community», *Columbia Journal of Transnational Law*, 1993, σ. 205.

1 — Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

2 — Υπόθεση T-59/01, Συλλογή Υπ.Υπ. 2003, σ. I-A-55 και II-323.

επόμενο εδάφιο, «εφόσον η αναπηρία προέρχεται από ατύχημα που έχει επέλθει κατά την άσκηση ή επ' ευκαιρία της ασκήσεως των καθηκόντων, από επαγγελματική ασθένεια ή από πράξη αυτοθυσίας που έχει συντελεσθεί προς δημόσιο όφελος ή από το γεγονός ότι εξέθεσε τη ζωή του σε κίνδυνο προκειμένου να διασώσει ανθρωπινή ζωή, το ποσοστό της συντάξεως αναπηρίας καθορίζεται στο 70% του βασικού μισθού του υπαλλήλου». Το άρθρο 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ ορίζει ότι «με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, ο υπάλληλος ηλικίας κάτω των 65 ετών ο οποίος στο διάστημα της περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας αποκτούσε δικαιώματα προς σύνταξη κρίνεται από την επιτροπή αναπηρίας ότι έχει προσβληθεί από διαρκή αναπηρία που θεωρείται ως ολική και τον καθιστά ανίκανο για την άσκηση καθηκόντων αντιστοίχων προς κάποια θέση της σταδιοδρομίας του και ο οποίος, για αυτόν τον λόγο, υποχρεώνεται να αναστείλει την υπηρεσία του στις Κοινότητες δικαιούται, όσο χρόνο διαρκεί αυτή η ανικανότητα, της συντάξεως αναπηρίας που αναφέρεται στο άρθρο 78 του Κανονισμού».

4. Ο A. Nardone εισήλθε στην υπηρεσία της Ανωτάτης Αρχής της ΕΚΑΧ το 1963. Το 1971, μετατέθηκε στην Επιτροπή προκειμένου να ασκεί τα καθήκοντα προϊστάμενου του εργαστηρίου κλειθροποιίας στο υπόγειο και εν συνεχεία στον ημιόροφο του κτιρίου Berlaymont, στις Βρυξέλλες (Βέλγιο). Παρατήρηθηκε από τα καθήκοντά του το 1981 και διατείνεται ότι, από τότε, η κατάσταση της υγείας του δεν του επέτρεψε να ασκήσει οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα. Στις 18 Νοεμβρίου 1999, υπέβαλε αίτημα δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 1, του ΚΥΚ, που απέβλεπε στη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας λόγω επαγγελματικής ασθένειας. Με το αίτημά του, ο νυν αναιρε-

σιών έκανε λόγο για πάθηση συνδεόμενη με την παρατεταμένη έκθεση στον αμίαντο, κατά την άσκηση των καθηκόντων του στην Επιτροπή. Η Επιτροπή απέρριψε το αίτημα αυτό με απόφαση της 20ής Μαρτίου 2000 (στο εξής: επίδικη απόφαση).

5. Ο A. Nardone υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 2, του ΚΥΚ. Μετά τη σιωπηρή απόρριψη της διοικητικής αυτής ενστάσεως, άσκησε προσφυγή ζητώντας την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.

6. Η προσφυγή αυτή απορρίφθηκε με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Αφού έκρινε, με τη σκέψη 14 της αποφάσεως αυτής, ότι η προσφυγή στρεφόταν κατά της επίδικης αποφάσεως, και όχι κατά της αποφάσεως της 26ης Οκτωβρίου 1981 με την οποία η Επιτροπή δέχθηκε την παραίτηση του νυν αναιρεσιόντος, το Πρωτοδικείο έκρινε την προσφυγή παραδεκτή. Ωστόσο, επί της ουσίας, απέρριψε το σύνολο των προβληθέντων λόγων ακυρώσεως.

7. Προκαταρκτικά, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί επί της εφαρμογής των γενικών αρχών του δικαίου που προέβαλε ο νυν αναιρεσιών, εφόσον αυτός δεν προέβαλε ένσταση ελλείψεως νομιμότητας των διατάξεων του ΚΥΚ που ασκούν επιρροή. Συναφώς, έκρινε επίσης ότι η Επιτροπή απέρριψε το αίτημα για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας για λόγους που αυτή εξέθεσε συνοπτικά, αλλά σαφώς, που οφείλονταν στο γεγονός ότι

προφανώς δεν πληρούνταν οι νομικές προϋποθέσεις σχετικά με τη διοικητική κατάσταση, και όχι την ιατρική, του νυν αναιρεσιόντος που προβλέπει ο ΚΥΚ και το παράρτημα VIII αυτού. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, το Πρωτοδικείο απέρριψε τον λόγο ακυρώσεως που αντλήθηκε από την προβληθείσα κατάχρηση εξουσίας.

8. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο κρίνει αναγκαίο να ελέγξει την εκ μέρους της Επιτροπής ορθή εφαρμογή των διατάξεων του ΚΥΚ που ασκούν επιρροή στην επίδικη απόφαση. Συναφώς, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι προϋποθέσεις κινήσεως της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας δεν συντρέχουν. Αφενός, διαπιστώνει ότι ο νυν αναιρεσιών, αφού παραιτήθηκε το 1981 και υπέβαλε το αίτημά του για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας το 1999, δεν πληρούσε την προϋπόθεση ότι μόνον ο υπάλληλος ο οποίος υποχρεούται να αναστείλει την άσκηση των καθηκόντων του λόγω της ανικανότητας στην οποία βρίσκεται να συνεχίσει να τα ασκήσει εξ αιτίας της καταστάσεως αναπηρίας του μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας. Αφετέρου, δεν αμφισβητείται ότι ο νυν αναιρεσιών, ο οποίος παραιτήθηκε το 1981, δεν πληρούσε τη δεύτερη από τις προϋποθέσεις που θέτει ο ΚΥΚ, ότι δηλαδή ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος πρέπει να μπορούσε να αποκτήσει δικαιώματα προς σύνταξη προκειμένου να επιτύχει την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας.

9. Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, ο αναιρεσιών επικαλείται δύο λόγους που αντλεί από την εσφαλμένη εκτίμηση καθεμιάς από τις δύο προϋποθέσεις που παρέχουν δικαίωμα, κατά το Πρωτοδικείο, για την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας.

10. Προτού εκτιμηθεί η αίτηση αναιρέσεως, είναι ουσιάδες να παρατηρηθεί ότι η διαφορά αναφέρεται στην απόφαση για την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας, όχι στην οριστική απόφαση για τη χορήγηση της συντάξεως. Μολονότι ο ΚΥΚ δεν διακρίνει τυπικά μεταξύ των δύο αυτών αποφάσεων, οι οποίες συνδέονται, επιβάλλονται ωστόσο χωριστές προϋποθέσεις. Ο ΚΥΚ έχει καταρτισθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε η απόφαση για την κίνηση της διαδικασίας είναι χωριστή εκείνης με την οποία χορηγείται στον υπάλληλο σύνταξη αναπηρίας. Η Επιτροπή αποφασίζει κατ' αρχάς να συγκαλέσει την επιτροπή αναπηρίας, η οποία εκδίδει τη γνωμοδότηση βάσει της οποίας η Επιτροπή θα λάβει την απόφαση για τη χορήγηση της συντάξεως. Στο πλαίσιο αυτό, η σύγκλιση της ειδικής επιτροπής, συγκαίενης από πραγματογνώμονες ιατρούς, συνιστά μέτρα εξετάσεως του φακέλου που απαιτείται κανονικά σε έναν περίπλοκο τομέα που επιβάλλει επιστημονικές εκτιμήσεις, των οποίων ο σκοπός είναι να παράσχει τη δυνατότητα στη διοικητική αρχή να λάβει απόφαση με πλήρη γνώση της υποθέσεως⁴.

II — Η εκτίμηση των λόγων αναιρέσεως

11. Το ουσιάδες ζήτημα που θέτει αυτή η αίτηση αναιρέσεως είναι κατά πόσον ένας

4 — Όσον αφορά την επιτροπή αναπηρίας, βλ. άρθρα 7 έως 9 του παραρτήματος II του ΚΥΚ. Σχετικά με το περιθώριο εκτιμήσεως που έχει η επιτροπή αυτή κατά την εξέταση του φακέλου του αιτούντος, βλ., ειδικότερα, απόφαση της 21ης Μαΐου 1981, 156/80, Morbelli κατά Επιτροπής (Συλλογή 1981, σ. 1357). Ως προς την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της εν λόγω επιτροπής και της διοικήσεως, βλ., ειδικότερα, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1987, 76/84, Rienzi κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 315, σκέψεις 8 έως 12).

υπάλληλος, θύμα επαγγελματικής ασθένειας μέχρι σημείου που να είναι ανίκανος να ασκήσει οποιαδήποτε νέα δραστηριότητα μετά την έξοδο από την υπηρεσία, μπορεί, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο οι αιτίες της ασθένειας αποκαλύπτονται, να προβάλει τα απορρέοντα από τον ΚΥΚ δικαιώματά του για την απόκτηση συντάξεως αναπηρίας. Στην προκειμένη περίπτωση, νομικά επιχειρήματα φαίνεται να εμποδίζουν τούτο. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση γίνεται, φαινομενικά τουλάχιστον, αυστηρή εφαρμογή των διατάξεων του ΚΥΚ. Επιπροσθέτως, αυτή φαίνεται να στηρίζεται σε σαφή νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου στον τομέα αυτόν. Προς στήριξη της συλλογιστικής του, το Πρωτοδικείο επικαλείται ειδικότερα την απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Μαΐου 1984, *Bähr* κατά Επιτροπής⁵, και την απόφασή του της 3ης Ιουνίου 1999, *Κούσιος* κατά Επιτροπής⁶ η οποία ακολουθεί τις αρχές που συνήγαγε το Δικαστήριο.

12. Η υπόθεση αυτή, επομένως, έχει διττή πτυχή. Αφορά συγχρόνως την ερμηνεία της νομολογίας του Δικαστηρίου και την εφαρμογή των διατάξεων του ΚΥΚ υπό τις ειδικές περιστάσεις, όπως αυτές τις συγκεκριμένης υποθέσεως. Η δυσχέρεια της υποθέσεως έγκειται στο γεγονός ότι η νομολογία και ο ΚΥΚ δεν διαμορφώθηκαν για να εφαρμόζονται σε παρόμοιες περιστάσεις⁷.

5 — Υπόθεση 12/83, Συλλογή 1984, σ. 2155.

6 — Υπόθεση T-295/97, Συλλογή Υπ.Υπ., σ. I-A-103 και II-577.

7 — «Neque leges senatus consulta ita scribi possunt, ut omnes casus qui quandoque incidunt comprehendantur» Δεν υπάρχει νόμος ο οποίος μπορεί να διατυπωθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε όλες οι περιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν να καλύπτονται από αυτόν (Julien, *Digeste*, I, 3-10).

A — Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

13. Στον πρώτο λόγο αναιρέσεως, ο αναιρεσείων επικαλείται αντίφαση μεταξύ της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως και της νομολογίας του Δικαστηρίου. Κακώς το Πρωτοδικείο δεν εξέτασε τη δυνατότητα να του αναγνωρισθεί δικαίωμα για την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας κατά τον χρόνο που υποβλήθηκε το αίτημα. Το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα τη σχετική προϋπόθεση που συνήγαγε το Δικαστήριο.

14. Ο ΚΥΚ προσδιορίζει τις προϋποθέσεις χορηγήσεως συντάξεως αναπηρίας. Όμως, δεν διαλαμβάνει ρητά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να κινηθεί η διαδικασία περί αναγνώρισεως αναπηρίας βάσει του άρθρου 78. Αποφαινόμενο επί του σημείου αυτού, το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση *Bähr* κατά Επιτροπής⁸:

«Όπως προκύπτει από τη σαφή διατύπωση του άρθρου 13 του παραρτήματος VIII, το οποίο καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι υπάλληλοι δικαιούνται σύνταξη αναπηρίας, μόνον ο υπάλληλος που υποχρεώνεται να αναστείλει την άσκηση των καθηκόντων του λόγω αδυναμίας, στην οποία βρίσκεται να συνεχίσει και να ασκεί, συνεπεία της κατάστασης αναπηρίας του, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας.

8 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψεις 12 και 13.

[...] έπεται ότι ο υπάλληλος, ο οποίος έπαυσε οριστικά να ασκεί τα καθήκοντά του από ετών και ο οποίος προσβλήθηκε από ασθένεια που θα τον καθιστούσε ανίκανο να ασκεί τα καθήκοντά του, εφόσον τα ασκούσε ακόμη, δεν δικαιούται για τον λόγο αυτό και μόνο να ζητήσει την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας.»

15. Στις σκέψεις 31 και 32 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε ρητά στη διατύπωση της αποφάσεως αυτής. Επομένως, είναι ευχερές για αυτό να διαπιστώσει ότι ο νυν αναιρεσείων, αφού παραιτήθηκε το 1981 και υπέβαλε το αίτημά του για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας το 1999, βρίσκεται στην πραγματική κατάσταση που περιγράφει το Δικαστήριο. Εκ τούτου συνάγει φυσικά ότι η πρώτη προϋπόθεση για τη χορήγηση της συντάξεως δεν συντρέχει.

16. Είναι πράγματι αδιαμφισβήτητο ότι ο Α. Nardone υπέβαλε το αίτημά του μετά τη διακοπή των καθηκόντων του. Προκύπτει ωστόσο ότι η Επιτροπή βασίμως έκρινε ότι αυτός τελεί σε κατάσταση πρώην υπαλλήλου ο οποίος προσβλήθηκε από ασθένεια που τον καθιστούσε ανίκανο να ασκήσει τα καθήκοντά του, εφόσον υπηρετούσε ακόμη; Με τη συλλογιστική του, το Πρωτοδικείο φαίνεται να δέχεται ότι και μόνον το γεγονός ότι υποβάλλεται αίτημα μετά την παύση της δραστηριότητας εμποδίζει την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας.

17. Ωστόσο, αυτή δεν είναι η ακριβής έννοια της νομιολογίας του Δικαστηρίου. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Bähr κατά Επιτροπής, νομίζω ότι το Δικαστήριο περιορίστηκε να συναγάγει την προϋπόθεση κινήσεως της διαδικασίας από την προϋπόθεση χορηγήσεως της συντάξεως που θέτει ο

ΚΥΚ. Η διαδικασία περί αναγνώρισεως αναπηρίας δεν μπορεί να κινηθεί παρά μόνον αν είναι δυνατόν να αποδειχθεί η χρονική σύμπτωση μεταξύ της καταστάσεως αναπηρίας και της εκτελέσεως της υπηρεσίας στις Κοινότητες, εξ αυτού δε προκύπτει η διαρκής ανικανότητα ασκήσεως των καθηκόντων. Στο ειδικό πλαίσιο της αιτήσεως για τη χορήγηση συντάξεως λόγω επαγγελματικής ασθένειας, η χρονική σύμπτωση δεν αρκεί· πρέπει επιπλέον να αποδειχθεί η ύπαρξη σχέσεως αιτιότητας. Θα πρέπει να αποδειχθεί ότι «η άσκηση των καθηκόντων απετέλεσε την ουσιώδη ή την κύρια αιτία εμφανίσεως της νόσου ή της επιδεινώσεως υφισταμένης νόσου»⁹. Επομένως, είναι προφανές ότι η προβολή «μεταγενέστερου γεγονότος», που επήλθε εκτός του χρόνου και του τόπου της επαγγελματικής δραστηριότητας και, κατά συνέπεια, χωρίς σύνδεσμο με αυτό, δεν μπορεί να οδηγήσει στην κίνηση της διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας. Εκεί όπου ο σύνδεσμος μεταξύ της ασκήσεως των καθηκόντων και της καταστάσεως αναπηρίας δεν μπορεί να αποδειχθεί, δεν συντρέχει λόγος να κινηθεί η διαδικασία.

18. Κατά συνέπεια, θα πρέπει γενικά να απορρίπτονται οι εκπρόθεσμες αιτήσεις για την κίνηση της διαδικασίας αυτής, όχι μόνον επειδή είναι εκπρόθεσμες, αλλά διότι το εκπρόθεσμο καθιστά απίθανη την απόδειξη της σχέσεως αιτιότητας μεταξύ της νόσου που προκαλεί την αναπηρία και της επαγγελματικής δραστηριότητας. Στην πραγματικότητα, τεκμαίρεται ότι η εκπρόθεσμη

9 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Roemer στην υπόθεση Velozzi κατά Επιτροπής (απόφαση της 13ης Ιουλίου 1972, 29/71, Rec. σ. 513, σ. 524). Υπό το ίδιο πνεύμα, βλ. επίσης απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 1991, C-185/90 Ρ, Επιτροπή κατά Gill (Συλλογή 1991, σ. I-4779, σκέψη 17), όπου το Δικαστήριο έκρινε, a contrario, ότι ο υπάλληλος υποχρεούται να αποδείξει την ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της νόσου ή της επιδεινώσεώς της και της ασκήσεως των καθηκόντων στην υπηρεσία των Κοινοτήτων προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη επαγγελματικής νόσου κατά την έννοια του άρθρου 78, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ.

αίτηση αναφέρεται σε γεγονός μεταγενέστερο της ασκήσεως των καθηκόντων, χωρίς σχέση με αυτήν. Δεδομένου ότι μια τέτοια αίτηση δεν πληροί προφανώς την προϋπόθεση για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας, ορθώς θεωρείται ότι στερείται οποιασδήποτε βάσεως.

19. Όμως, ο αναιρεσιών στην παρούσα υπόθεση δεν επικαλείται «μεταγενέστερο γεγονός». Στηρίζεται σε «νέα στοιχεία», αποκυφθέντα μετά την παύση των καθηκόντων, όσον αφορά τη φύση της παθήσεώς του. Διευκρινίζω ότι η επαγγελματική πρόβλεψη ορισμένων νόσων από τις οποίες προσβλήθηκε ο αναιρεσιών αναγνωρίστηκε ήδη από την Επιτροπή στο πλαίσιο της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 73 του ΚΥΚ, σχετικά με τη χορήγηση αποζημιώσεως σε περίπτωση αναπηρίας συνδεόμενης με επαγγελματική ασθένεια¹⁰. Ασφαλώς, δεν αμφισβητείται ότι οι δύο αυτές διαδικασίες είναι χωριστές, δεδομένου ότι η αναγνώριση αναπηρίας βάσει του εν λόγω άρθρου 73 ουδόλως προδικάζει το δικαίωμα για την κίνηση διαδικασίας περί αναγνώρισεως αναπηρίας βάσει του άρθρου 78 του ΚΥΚ¹¹. Ωστόσο, η αναγνώριση αυτή αρκεί για να αποδειχθεί ότι οι προβαλλόμενες παθήσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απλά περιστατικά μεταγενέστερα της υπη-

ρσίας, χωρίς σχέση με αυτήν¹². Αν ο νυν αναιρεσιών υπέβαλε το αίτημά του το 1999, τούτο ουδόλως οφείλεται στο ότι προσβλήθηκε από νέα ασθένεια κατά την ημερομηνία αυτή, όπως αφήνει να νοηθεί η συλλογιστική του Πρωτοδικείου στη σκέψη 32 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως: οφείλεται στο ότι ο επαγγελματικός χαρακτήρας της παθήσεως από την οποία υποφέρει από πάρα πολύ χρόνο κατέστη δυνατό να διαγνωσθεί και αναγνωρισθεί μόλις πριν λίγα χρόνια.

20. Το Πρωτοδικείο αναγνωρίζει ασφαλώς ότι μπορεί να είναι λυσιτελές να γίνει η διάκριση μεταξύ του χρόνου του αιτήματος για την κίνηση της διαδικασίας και εκείνου της επελεύσεως της ασθένειας. Όμως, στις σκέψεις 35 έως 42 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο προβαίνει στη διάκριση αυτή αποδεχόμενο την υπόθεση που δέχθηκε το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Βάηλ κατά Επιτροπής. Όμως, προκύπτει ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε υπό περιστάσεις εντελώς διαφορετικές από εκείνες που αποτέλεσαν το αντικείμενο αυτής της προσφυγής. Επιπροσθέτως, η συλλογιστική που ακολούθησε το Δικαστήριο στην υπόθεση αυτή συνδέεται στενότερα με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης αυτής υποθέσεως. Επομένως, επιβάλλεται να τεθεί το ερώτημα αν η μεταβολή των περιστάσεων δεν έπρεπε να οδηγήσει το Πρωτοδικείο να παρεκκλίνει από τη συλλογιστική αυτή.

21. Στην προπαρατεθείσα υπόθεση Βάηλ κατά Επιτροπής προβλήθηκαν δύο χωριστά περιστατικά, το ένα σύγχρονο με την άσκηση των καθηκόντων, το άλλο μεταγενέ-

10 — Αυτό προκύπτει σαφώς από την απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Δεκεμβρίου 1999, T-27/98, *Nardone* κατά Επιτροπής (Συλλογή Υπ.Υπ. 1999, σ. I-A-267 και II-1293, σκέψη 11), αποφανόμενο επί αποφάσεως της Επιτροπής που βασίζεται στο άρθρο 73 του ΚΥΚ όπου εξετάστηκαν τα ίδια πραγματικά περιστατικά με την προκειμένη υπόθεση. Υπενθυμίζω ότι οι ασθένειες που συνδέονται με την έκθεση στον αμίαντο, όπως η αμιάντωση και το μεσοθηλώμα, περιλαμβάνονται στον πίνακα που καταρτίστηκε με τη σύσταση της Επιτροπής της 19ης Σεπτεμβρίου 2003 σχετικά με τον ευρωπαϊκό κατάλογο των επαγγελματικών ασθενειών (ΕΕ L 238, σ 28).

11 — Κατά το άρθρο 25 της ρυθμίσεως σχετικά με την ασφάλιση έναντι των κινδύνων ατυχήματος και επαγγελματικής νόσου των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «η αναγνώριση ολικής ή μερικής διαρκούς αναπηρίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 73 του Κανονισμού Υπηρεσιακής Κατάστασης και της παρούσας ρύθμισης δεν προδικάζει κατά κανένα τρόπο την εφαρμογή του άρθρου 78 του Κανονισμού Υπηρεσιακής Κατάστασης και αντίστροφα». Βλ., υπό το ίδιο πνεύμα, απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-76/95, Επιτροπή κατά *Royale belge* (Συλλογή 1996, σ. I-5501, σκέψη 86).

12 — Υπό το πνεύμα αυτό το Δικαστήριο έκρινε ότι «δεν υφίσταται κανένα ισχυρό λόγο για να θεωρηθεί ότι η έννοια της "επαγγελματικής νόσου" πρέπει να έχει διαφορετικό περιεχόμενο ανάλογα με το αν πρόκειται για συνταξιοδοτικά δικαιώματα αναπηρίας οφειλόμενης σε επαγγελματική νόσο κατά την έννοια του άρθρου 78 του ΚΥΚ ή για την κάλυψη έναντι των κινδύνων επαγγελματικής νόσου κατά την έννοια του άρθρου 73 του ΚΥΚ» (απόφαση Επιτροπή κατά *Gill*, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 9, σκέψη 14).

στερο της ασκήσεως αυτής, που κατέστησε τον υπάλληλο ανίκανο προς εργασία. Επομένως, έπρεπε να τεθεί το ερώτημα αν υπήρχε σχέση μεταξύ των δύο περιστατικών. Αν είχε καταστεί δυνατόν να αποδειχθεί ότι το δεύτερο έμφραγμα, που προκάλεσε την ανικανότητα προς εργασία, αποτελούσε συνέχεια του πρώτου, το οποίο ήταν σύμφυτο με τα ασκούμενα καθήκοντα, η σχέση αιτιότητας μεταξύ της ανικανότητας προς εργασία και της ασκήσεως των καθηκόντων θα μπορούσε να είχε αποδειχθεί. Επομένως, θα ήταν λογικό να γίνει δεκτή η πιθανότητα κινήσεως της διαδικασίας προς αναγνώριση της αναπηρίας. Σε παρόμοια περίπτωση, η συνεχής σχέση μεταξύ των δύο ασθνεϊών καθιστούσε δυνατή την απόδειξη της αιτιώδους σχέσεως μεταξύ της αναπηρίας και της ασκήσεως των καθηκόντων.

22. Η επίκληση ενός τέτοιου «διαρκούς περιστατικού» μπορούσε να δικαιολογήσει πλήρως, κατά τον γενικό εισαγγελέα Verloren van Themaat, παρέκκλιση από τον κανόνα του ΚΥΚ ότι η σύνταξη αναπηρίας δεν μπορεί να χορηγηθεί παρά μόνον αν ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος υποχρεούται να αναστείλει την υπηρεσία του στις Κοινότητες. Κατέληξε έτσι στο ότι, «αν ήταν δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του δεύτερου και του πρώτου εμφράγματος και αν δεν είχε μεσολαβήσει ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο εμφραγμάτων, δεν θα ήταν ενδεχομένως εύλογο να συνάγονται τόσο αυστηρές συνέπειες από μια τυχαία φράση μιας διάταξης ενός παραρτήματος [“για τον λόγο αυτό υποχρεώνεται να αναστείλει την υπηρεσία του στην Κοινότητα”]»¹³. Κατόπιν των προτάσεων αυτών, το Δικαστήριο αποφάσισε να δεχθεί την ιδιαιτερότητα της καταστάσεως. Με την απόφασή του, δέχεται παρέκκλιση από τον κανόνα ότι η διοίκηση δεν υποχρεούται να προσδιορίσει αυτεπαγ-

γέλτως την αιτία της αναπηρίας¹⁴. Έτσι, «όταν αποδεικνύεται ότι η κατάσταση αναπηρίας, στην οποία τελικά περιήλθε ο υπάλληλος, συνδέεται απευθείας και αμέσως με την κατάσταση της υγείας του κατά τον χρόνο της αποχώρησής του από την υπηρεσία», το Δικαστήριο θεωρεί ότι «έπρεπε η Επιτροπή να εξακριβώσει αν κατά τη στιγμή, κατά την οποία ο προσφεύγων εκδήλωσε τη βούλησή του να αποχωρήσει από την υπηρεσία, η κατάσταση της υγείας του θα του επέτρεπε να εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του σε περίπτωση που θα επέλεγε την παραμονή του στην υπηρεσία των Κοινοτήτων»¹⁵. Σε περίπτωση που η Επιτροπή δεν εκπληρώσει αυτή την υποχρέωση, θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί έλλειψη νομιμότητας της αποφάσεώς της να μη συγκαλέσει την επιτροπή αναπηρίας.

23. Μολονότι αναγνωρίζει, στη σκέψη 36 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι «τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως που οδήγησαν στην απόφαση Bähle κατά Επιτροπής είναι πολύ διαφορετικά εκείνων της προκειμένης υποθέσεως» το Πρωτοδικείο επιλέγει να εφαρμόσει την ίδια ανάλυση στην υπόθεση της οποίας επιλαμβάνεται: αυτή συνίσταται στη διερεύνηση του αν μπορούσε να υπάρξει υποχρέωση της Επιτροπής να συγκαλέσει την επιτροπή αναπηρίας κατά τον χρόνο παραιτήσεως του νυν αναιρεσείοντος. Επομένως, το Πρωτοδικείο οδηγήθηκε στο να θεωρήσει ότι η άγνοια ως προς την πραγματική κατάσταση της υγείας του υπαλλήλου στην οποία τελούσε η Επιτροπή και ο νυν αναιρεσείων το 1981, κατά τον χρόνο παραιτήσεως του τελευταίου, απάλλαξε την Επιτροπή από την υποχρέωση να συγκαλέσει την επιτροπή αναπηρίας.

14 — Ο κανόνας αυτός προκύπτει σαφώς από την απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 1983, 257/81, Κ. κατά Συμβούλου (Συλλογή 1983, σ. 1, σκέψη 12).

15 — Απόφαση Bähle κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψεις 15 και 16, η υπογράμμιση δική μου.

13 — Προτάσεις στην υπόθεση Bähle κατά Επιτροπής, παρατεθείσα στην υποσημείωση 5.

24. Το συμπέρασμα αυτό εκπλήσσει. Είναι προφανές ότι ο A. Nardone δεν τελούσε σε κατάσταση παρόμοια με εκείνη του Bähr. Ο τελευταίος προέβαλε την ύπαρξη «σοβαρού και αδιαμφισβήτητου περιστατικού», όπως εκθέτει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 41 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ασθένειας πλήρως εξακριβωθείσας και της οποίας οι συνέπειες μπορούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, να προβλεφθούν. Ο πρώτος προβάλλει την ύπαρξη επαγγελματικών ασθενειών των οποίων η πραγματική φύση αποκαλύφθηκε με καθυστέρηση. Ενώ ο Bähr στηριζόταν σε *περιστατικό με διαρκή αποτελέσματα*, γνωστά ευθύς εξ αρχής, ο A. Nardone επικαλείται *νέο στοιχείο*, το οποίο αποκαλύπτει εκ των υστέρων την ύπαρξη παθολογικών περιστατικών που συνδέονται με την άσκηση των καθηκόντων του. Στην παρούσα υπόθεση, δεν ήταν δυνατό να συναχθεί με βεβαιότητα το 1981 η επέλευση αναπηρίας που έχει ευθεία και άμεση σχέση με την κατάσταση της υγείας του νυν αναιρεσιόντος κατά τον χρόνο παύσεως των καθηκόντων. Ωστόσο, δεν συνάγεται εξ αυτού ότι η σχέση αυτή δεν υπήρχε. Όμως, στην περίπτωση μιας ασθένειας της οποίας η φύση και τα αποτελέσματα δεν αποκαλύπτονται παρά μόνον με την πάροδο της επί μακρό χρονικό διάστημα λανθάνουσας καταστάσεως, η σχέση αυτή δεν μπορούσε να διαπιστωθεί παρά μόνο με καθυστέρηση. Σε παρόμοια περίπτωση, η πληροφορία ως προς τον πραγματικό χαρακτήρα της ασθένειας του υπαλλήλου δεν μπορεί να είναι παρά μεταγενέστερη των πρώτων εκδηλώσεων της παθήσεως που οδηγεί σε αναπηρία.

25. Επιβάλλεται να γίνει σαφής διάκριση μεταξύ της επελεύσεως της ασθένειας, δηλαδή της στιγμής κατά την οποία ο υπάλληλος αποκτά την ασθένεια, και της πλήρους εκδηλώσεως αυτής, δηλαδή της στιγμής κατά την οποία εκδηλώνονται όλες οι συνέπειές της και η αιτία γνωστοποιείται

στον ενδιαφερόμενο. Υπενθυμίζω ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η παρουσία αμιάντου και οι συνέπειες της εκθέσεως στο προϊόν αυτό για τον αναιρεσιόντα δεν του είχαν γνωστοποιηθεί κατά τον χρόνο ασκήσεως των καθηκόντων του. Επομένως, δεν ήταν σε θέση κατά τη στιγμή εξόδου από την υπηρεσία να αποδείξει τη σχέση μεταξύ αυτής της εκθέσεως και της παθήσεως από την οποία φαίνεται ότι είχε ήδη προσβληθεί.

26. Υπό τις συνθήκες αυτές, το πρόβλημα που ανακύπτει στην παρούσα διαφορά δεν τίθεται υπό τους ίδιους όρους όπως στην προπαρατεθείσα υπόθεση Bähr κατά Επιτροπής. Το ζήτημα στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι κατά πόσον η Επιτροπή δεν παρέβη μια από τις υποχρεώσεις της καθόσον δεν συγκάλυψε αυτεπαγγέλτως την επιτροπή αναπηρίας *κατά τον χρόνο κατά τον οποίο ο αναιρεσιών εκδήλωνε την πρόθεσή του να αποχωρήσει από την υπηρεσία*. Αφενός, το Πρωτοδικείο εξέθεσε, στη σκέψη 14 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι η απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1981 με την οποία η Επιτροπή δέχθηκε την παραίτηση του αναιρεσιόντος δεν προσβλήθηκε στην προκειμένη περίπτωση. Αφετέρου, δεν αμφισβητείται ότι κάθε σχετική υπαίτια παράλειψη της Επιτροπής, αν υποθεθεί ότι μπορούσε να αποδειχθεί, εμπίπτει στον τομέα της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας και όχι σε εκείνον της χορηγήσεως συντάξεως αναπηρίας. Επομένως, το μόνο πρόβλημα στην προκειμένη περίπτωση είναι κατά πόσον η διαδικασία μπορεί ακόμη να κινηθεί αιτήσει του ενδιαφερομένου κατά τη στιγμή *κατά την οποία η ασθένεια αναγνωρίζεται*.

27. Όμως, ο κανόνας σύμφωνα με τον οποίο η διαδικασία δεν μπορεί να κινηθεί, εκτός αν τούτο είχε ζητηθεί πριν την έξοδο από την υπηρεσία, είναι εύλογος σε περίπτωση «αυτο-

χημάτων» που συνδέονται με την υπηρεσία. Τέτοια ήταν η κατάσταση που το Πρωτοδικείο έπρεπε να εξετάσει στην προπαρατεθείσα υπόθεση Κούσιος κατά Επιτροπής. Αν, στην περίπτωση αυτή, το Πρωτοδικείο αρνείται να δεχθεί την προσφυγή που ασκήθηκε κατά της αρνήσεως να χορηγήσει σύνταξη αναπηρίας, τούτο οφείλεται στο ότι ο προσφεύγων είχε τη δυνατότητα να υποβάλει την αίτησή του εφόσον υπηρετούσε ακόμη¹⁶. Τέτοιος κανόνας μπορεί ακόμα να γίνει δεκτός στην περίπτωση ενός «διαρκούς περιστατικού» με προβλεπτές συνέπειες και το οποίο εμφανίζει ευθεία και άμεση σχέση με την υφιστάμενη κατάσταση υγείας του υπαλλήλου κατά τον χρόνο εξόδου του από την υπηρεσία, υπό την προϋπόθεση ότι δημιουργείται εις βάρος της Επιτροπής υποχρέωση να συγκαλέσει εγκαίρως την επιτροπή αναπηρίας. Αυτή είναι η έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως Bähr κατά Επιτροπής. Ωστόσο, ο κανόνας αυτός δεν προσφέρεται πλέον σε ειδικές περιστάσεις όπως οι εν προκειμένω.

28. Στην περίπτωση αυτή, πράγματι, το να απαιτείται να υποβληθεί αίτηση, εκ μέρους της Επιτροπής ή του υπαλλήλου, προτού αυτός εγκαταλείψει τα καθήκοντά του, είναι ως να απαιτείται *προϋπόθεση που είναι αδύνατον να εκπληρωθεί*. Τούτο σημαίνει ότι αυτή η διαδικασία καθίσταται αδύνατη για τους υπαλλήλους οι οποίοι υποφέρουν από εκφυλιστικές ασθένειες όπως εκείνες που προβάλλονται στην προκειμένη περίπτωση. Πριν την έξοδο από την υπηρεσία, η

άγνοια στην οποία μπορεί να βρίσκονται οι υπάλληλοι αυτοί, όσον αφορά την κατάστασή τους, τους απαγορεύει να προβάλουν τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα με πλήρη γνώση. Μετά την έξοδο από την υπηρεσία, η συστηματική άρνηση συγκλίσεως της επιτροπής αναπηρίας που τους αντιτάσσει η Επιτροπή καταλήγει στο να τους στερήσει από κάθε δυνατότητα να αποκαταστήσουν την πραγματικότητα ως προς την κατάστασή τους.

29. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα είναι απαράδεκτο. Δεν μπορεί να αντλείται επιχείρημα, όπως πράττει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 41 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, από το ότι ο ίδιος ο νυν αναιρεσειών αγνοούσε, το 1981, την κρισιμότητα των συνεπειών επί της υγείας του από τη σκόνη που είχε αναπνεύσει και ότι η άγνοια αυτή συνεχίστηκε έως το 1992. Αν ακολουθηθεί η συλλογιστική αυτή, θα έπρεπε, για να έχει δικαίωμα να κινηθεί τη διαδικασία περί αναγνώρισεως αναπηρίας, ο αναιρεσειών να δεχθεί να παραμείνει στην υπηρεσία της Επιτροπής εφόσον χρόνον η ασθένεια δεν είχε αναγνωρισθεί, ενώ δεν θα ήταν πλέον σε θέση να ασκεί την υπηρεσία του. Παρόμοιο επιχείρημα καταλήγει στην πραγματικότητα στο να επιβάλλεται στον αναιρεσειώντα διττή κύρωση: να τιμωρείται η πρόωγη αποχώρηση από τα καθήκοντά του για λόγους υγείας και να καθίσταται εν πάση περιπτώσει αδύνατη η άσκηση των συνταξιοδοτικών του δικαιωμάτων. Είναι δύσκολο να προσάπτεται στον αναιρεσειώντα η έλλειψη μιας γνώσεως που δεν μπορούσε να έχει. Η κατάσταση άγνοιας στην οποία βρίσκονταν επίσης τα δύο μέρη κατά την περίοδο υπηρεσίας δεν μπορεί να μεταμορφωθεί, για το ένα εξ αυτών, σε κύρωση. Χωρίς καν να χρειάζεται να προδικάζεται η πραγματικότητα της προβαλλόμενης αναπηρίας, είναι δύσκολο να κατα-

16 — Διευκρινίζω ότι, στην υπόθεση αυτή, ο προσφεύγων γνωστοποίησε στην Επιτροπή ατύχημα το οποίο συνέβη στις 26 Οκτωβρίου 1993, ενώ ασκούσε ακόμη καθήκοντα, εξ αιτίας του οποίου έλαβε αποζημίωση βάσει του άρθρου 73 του ΚΥΚ. Όμως, μόνο μετά την απόφαση αυτή με την οποία του χορηγήθηκε αποζημίωση υπέβαλε αίτηση για σύνταξη αναπηρίας βάσει του άρθρου 78 του ΚΥΚ, η οποία στηριζόταν στα ίδια περιστατικά μολονότι υποβλήθηκε περίπου τέσσερα έτη αφότου εξήλθε της υπηρεσίας.

νοηθεί το ότι ο αναιρεσείων μπορεί να στερηθεί, υπό τέτοιες περιστάσεις, μιας διαδικασίας εξετάσεως του φακέλου του.

30. Εκ τούτου καταλήγω στο ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο ερμηνεύοντας εσφαλμένα τη νομολογία του Δικαστηρίου χωρίς να λάβει υπόψη τις διαφορετικές περιστάσεις υπό τις οποίες διαμορφώθηκε η νομολογία αυτή και υπό τις οποίες πρέπει να εφαρμοσθεί. Επομένως, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτός.

B — Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

31. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, ο αναιρεσείων βάλλει κατά του τρόπου με τον οποίο το Πρωτοδικείο εφάρμοσε το άρθρο 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ. Φρονεί ειδικότερα ότι το Πρωτοδικείο κακώς έκρινε ότι αυτός, κατά τον χρόνο της αιτήσεως, αποκτούσε συνταξιοδοτικά δικαιώματα.

32. Στη σκέψη 33 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο πράγματι υπενθυμίζει ότι, κατά το άρθρο 3 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ, ο υπάλληλος ο οποίος ζητεί τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας οφείλει, επιπλέον, να αποκτά συνταξιοδο-

τικά δικαιώματα κατά τον χρόνο που η επιτροπή αναπηρίας αναγνωρίζει ότι αυτός έχει προσβληθεί από διαρκή αναπηρία θεωρούμενη ως ολική. Ωστόσο, ο αναιρεσείων φρονεί ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη το ευεργέτημα της μερικής αναπηρίας που αναγνωρίστηκε βάσει του άρθρου 73 του ΚΥΚ. Αυτό αρκούσε προς απόδειξη του ότι η διοικητική του κατάσταση πρέπει να αναθεωρηθεί υπό την έννοια ειδικότερα ότι τα συνταξιοδοτικά του δικαιώματα πρέπει τώρα να επανεξετασθούν.

33. Το επιχείρημα αυτό είναι αλυσιτελές. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η σύνταξη που αναφέρει το άρθρο 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ σχετικά με τα «δικαιώματα προς σύνταξη» είναι η σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου¹⁷. Όμως, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, η παροχή που αναφέρει το άρθρο 73 του ΚΥΚ δεν λαμβάνεται υπόψη στον υπολογισμό της συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου, όπως ορίζεται στα άρθρα 2 και 3 του παραρτήματος αυτού. Επομένως, το ευεργέτημα της παροχής αυτής δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ότι ο αναιρεσείων αποκτούσε συνταξιοδοτικά δικαιώματα κατά τον χρόνο που υπέβαλε την αίτησή του για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας.

17 — Παρατηρώ, υπό το πνεύμα αυτό, ότι ο νέος Κανονισμός Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, βάσει του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 723/2004 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004, που τροποποιεί τον Κανονισμό Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και το Καθεστώς που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 124, σ. 1), χαρακτηρίζει την παροχή που καταβάλλεται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 78 ως «παροχή αναπηρίας» και όχι πλέον ως «σύνταξη αναπηρίας». Αντιθέτως, ο τίτλος του παραρτήματος VIII σχετικά με το «συνταξιοδοτικό καθεστώς» παραμένει ο ίδιος.

34. Στο πλαίσιο εξετάσεως αυτού του λόγου αναίρεσεως, απομένει ωστόσο να τεθεί το ερώτημα αν το Πρωτοδικείο καλώς έκρινε θεωρώντας την «προϋπόθεση» που ορίζεται με βάση το άρθρο 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ ως προϋπόθεση εμποδίζουσα την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνωρίσεως αναπηρίας στην προκειμένη περίπτωση.

35. Το άρθρο 78 του ΚΥΚ εξαρτά σαφώς τη χορήγηση της συντάξεως από τις προϋποθέσεις των άρθρων 13 έως 16 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ. Επομένως, επιβάλλεται να προσδιοριστεί το ακριβές περιεχόμενο της μνείας του άρθρου 13 ότι στον υπάλληλο μπορεί να αναγνωρισθεί αναπηρία μόνον κατά την περίοδο κατά την οποία αποικτούσε συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Ο λόγος υπάρξεως μιας τέτοιας μνείας είναι σαφής: αποβλέπει στο να αποφεύγεται κάθε σώρευση στα πλεονεκτήματα των συνταξιοδοτικών καθεστώτων. Ο νομοθέτης έκρινε δίκαιο να θεωρήσει ότι ο πρώην υπάλληλος που απολαύει ήδη της εκκαθαρίσεως των συνταξιοδοτικών του δικαιωμάτων υπό μορφή συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου δεν πρέπει να μπορεί να απολαύει δεύτερης συντάξεως της οποίας ο μοναδικός σκοπός είναι ακριβώς να αποτελέσει εισόδημα αναπληρώσεως σε περίπτωση ανάγκης. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η επίμαχη μνεία του άρθρου 13 πρέπει να νοηθεί ως απλός περιορισμός του κύκλου των δικαιούχων του δικαιώματος συντάξεως αναπηρίας. Άλλωστε, η Επιτροπή αναγνώρισε υπό άλλες περιστάσεις ότι, εφόσον η ουσιαστική προϋπόθεση που θέτει ο ΚΥΚ για τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας πληροῦτο χωρίς κίνδυνο σωρεύσεως των συντάξεων, δεν υπήρχε λόγος εμμονής στους όρους του άρθρου 13 του παραρτήματος

VIII του ΚΥΚ¹⁸. Υπό το ίδιο πνεύμα, το Corte costituzionale (ιταλικό συνταγματικό δικαστήριο) έκρινε ότι ο νόμος δεν μπορούσε να στερήσει τους εργαζομένους από το ευεργέτημα της συντάξεως αναπηρίας, έστω και αν η αίτηση είχε υποβληθεί μετά τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησεως, εφόσον υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες οι εργαζόμενοι αυτοί δεν θα απέλαυαν ακόμη συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου¹⁹.

36. Δεν θα ήταν σάφρον να επεκταθεί το περιεχόμενο αυτής της μνείας του άρθρου 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ πέραν του κανόνα της μη σωρεύσεως. Υπενθυμίζω ότι η διάταξη αυτή εντάσσεται στο παράρτημα VIII του ΚΥΚ σχετικά με το «συνταξιοδοτικό καθεστώς». Η παραπομπή που οργανώνει το άρθρο 78 του ΚΥΚ στη διάταξη αυτή πρέπει επομένως να ερμηνευθεί όχι ως καθιερώνουσα νέα προϋπόθεση η οποία προστίθεται στις ουσιαστικές προϋποθέσεις του δικαιώματος συντάξεως αναπηρίας που προβλέπει ο ΚΥΚ, αλλά ως απλή λεπτομέρεια εφαρμογής ενός δικαιώματος που διασφαλίζει ο ΚΥΚ. Αυτό το άρθρο 13 ενέχει συναφώς τον χαρακτήρα απλής παρεκκλίσεως. Έστω και αν υποθεθεί ότι οι προϋποθέσεις χορήγησης της συντάξεως αναπηρίας συντρέχουν, αυτή δεν μπορεί να καταβάλλεται αν ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος απολαύει ήδη του καθεστώτος της συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου.

18 — Στο υπόμνημα της απαντήσεως στην υπόθεση Becker κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Ιουνίου 2002, T-9/01, Συλλογή Υπ.Υπ. 2002, σ. I-A-79 και II-379), η Επιτροπή διευκρινίζει ότι, στην περίπτωση υπαλλήλου που βρίσκεται σε άδεια για προσωπικούς λόγους βάσει του άρθρου 40, παράγραφος 3, του ΚΥΚ, ήταν διατεθειμένη να κινήσει τη διαδικασία αναπηρίας παρά το ότι ο υπάλληλος αυτός δεν αποκοτούσε νέα συνταξιοδοτικά δικαιώματα λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου. Ο λόγος είναι ότι, στην περίπτωση αυτή, ο ενδιαφερόμενος υπάλληλος δεν είναι στη θέση του «πρώην υπαλλήλου» που απολαύει συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου. Κατ' αυτήν, οι διατάξεις του ΚΥΚ πρέπει να υπερσχύουν, στην ειδική αυτή περίπτωση, της διατάξεως του άρθρου 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ.

19 — Απόφαση της 25ης Μαρτίου 1988, αριθ. 436, δημοσιευθείσα στην *Giurisprudenza Costituzionale*, 1988, σ. 1978.

37. Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 13 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ δεν μπορεί να έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του άρθρου 78 του ΚΥΚ. Το Δικαστήριο έκρινε ήδη ότι διάταξη περιλαμβανόμενη σε παράρτημα δεν είναι ικανή να εξαφανίσει την πρακτική αποτελεσματικότητα της κύριας διατάξεως με την οποία συνδέεται²⁰. Σε άλλο πλαίσιο, υπενθυμίζει ότι οι προθεσμίες που προβλέπει ένα παράρτημα δεν είναι ανατρεπτικές αλλά συνιστούν απλούς κανόνες χρηστής διοικήσεως²¹. Αυτή η νομολογιακή γραμμή πρέπει να εφαρμοσθεί στην προκειμένη περίπτωση. Επομένως, θεωρώ ότι αυτό το παράρτημα VIII δεν μπορεί νομίμως να αποτελέσει εμπόδιο που ακυρώνει την παροχή του δικαιώματος συντάξεως, εφόσον αποδεικνύεται ότι η προϋπόθεση χορηγήσεως που προβλέπει ο ΚΥΚ μπορεί να εκπληρωθεί. Όμως, η μόνη ουσιαστική προϋπόθεση για τη χορήγηση συντάξεως βάσει του άρθρου 78 του ΚΥΚ είναι η απόδειξη της σχέσεως αιτιότητας μεταξύ της μόνιμης αναπηρίας που θεωρείται ως ολική και της ασκήσεως των καθηκόντων.

38. Στην προκειμένη περίπτωση, αναγνωρίστηκε ότι ο αναιρεσιών δεν είναι σε κατάσταση σωρεύσεως των συνταξιοδοτικών καθεστώτων. Αναμφίβολα εδικαιούτο το επίδομα αποχωρήσεως που προβλέπει το άρθρο 12 του παραρτήματος VIII του ΚΥΚ κατά τον χρόνο παύσεως της δραστηριότητάς του. Ωστόσο, το επίδομα αυτό δεν ισοδυναμεί με σύνταξη αναπηρίας την οποία εν πάση περιπτώσει δεν ήταν σε θέση να ζητήσει το 1981, για τους αναφερθέντες ήδη λόγους.

39. Το άρθρο 13 του ΚΥΚ έχει περιορισμένο ουσιαστικό περιεχόμενο, το οποίο μορφοποιείται σε μια παρέκκλιση. Το κύριο αντικείμενό του είναι να καθορίσει τις διαδικαστικές προϋποθέσεις που παρέχουν δικαίωμα στη σύνταξη αναπηρίας. Συναφώς, διευκρινίζει ότι η σύνταξη αναπηρίας δεν μπορεί να χορηγηθεί παρά μόνον κατόπιν ειδικής διαδικασίας με την οποία διαπιστώνεται η κατάσταση αδυναμίας του υπαλλήλου να εξακολουθήσει να ασκεί τα καθήκοντά του. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, προκύπτει απλώς από το εν λόγω άρθρο 13 ότι η επιτροπή αναπηρίας είναι η μόνη αρμόδια να προβεί στις διαπιστώσεις ιατρικής φύσεως²².

40. Μπορεί απ' αυτό να συναχθεί, επομένως, ότι η διαδικασία πρέπει να είναι ικανή να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα και τη προστασία του δικαιώματος που διασφαλίζει ο ΚΥΚ. Ένα δικαίωμα δεν μπορεί να ασκηθεί παρά μόνον αν υπάρχει μέσο προστασίας του (*Ubi jus, ibi remedium*). Αυτός είναι ο άλλος λόγος υπάρξεως των διαδικαστικών κανόνων: δεν χρησιμεύουν μόνο προς διακρίβωση των πραγματικών περιστατικών που καθιστούν δυνατό να φωτισθεί η απόφαση, χρησιμεύουν επίσης στο να παράσχουν τις εγγυήσεις προστασίας, δηλαδή τη δυνατότητα σε κάθε κάτοχο ενός δικαιώματος να το διαθέσει και να το διεκδικήσει.

41. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, είναι εντελώς φυσικό να θεωρηθεί γενικώς ότι η διαπίστωση της αναπηρίας πρέπει να ανταποκρίνεται, χρονολογικά, στην περίοδο κατά την οποία εκτελείται η υπηρεσία. Αυτό το

20 — Βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 8ης Μαρτίου 2001, C-251/99, Jauch (Συλλογή 2001, σ. I-1901, σκέψεις 20 έως 22), καθώς και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Alber στην υπόθεση αυτή, σημεία 62 και 63.

21 — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2001, C-270/99 Β, Ζ κατά Κοινοβουλίου (Συλλογή 2001, σ. I-9197, σκέψη 21).

22 — Απόφαση Κ. κατά Συμβουλίου, παρατεθείσα στην υποσημείωση 14, σκέψη 11.

διαδικαστικό σύστημα είναι σύμφωνο προς τον κανόνα της χρηστής διοικήσεως. Αφενός, είναι προφανές ότι η σχέση αιτιότητας είναι περισσότερο προφανές να αποδειχθεί όταν η διαδικασία κινείται κατά την περίοδο υπηρεσίας. Αφετέρου, η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν μπορεί να παρέχεται επ' άπειρον. Αυτό επιβάλλουν οι απαιτήσεις ασφαλείας δικαίου και προστασίας του δημοσίου συμφέροντος.

42. Πρέπει ωστόσο να διασφαλιστεί ότι το δικαίωμα να λάβει κάποιος σύνταξη αναπηρίας μπορεί να ασκηθεί. Δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το δικαίωμα εξαντλείται πλήρως προτού καν καταστεί δυνατό να ασκηθεί. Αυτή πάντως είναι η συνέπεια στην οποία αναπόφευκτα οδηγεί η συλλογιστική που ακολούθησε το Πρωτοδικείο. Απαγορεύονται μια τέτοια περίπτωση τη σύγκληση της επιτροπής αναπηρίας εκτός της περιόδου υπηρεσίας καθιστά εντελώς αδύνατη την άσκηση του δικαιώματος που παρέχει ο ΚΥΚ²³. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πιστεύω ότι αυτό το διαδικαστικό σύστημα μπορεί ακόμη να υποστηριχθεί σε περίπτωση όπως η προκειμένη, όταν η ασθένεια, η οποία εμφανίστηκε και εκδηλώθηκε κατά την άσκηση των καθηκόντων, σε βαθμό που να δημιουργεί πλήρη ανικανότητα προς εργασία, δεν μπορούσε να διαπιστωθεί παρά μόνον εκτός της περιόδου υπηρεσίας.

43. Η προϋπόθεση σχετικά με την «[περίοδο] κατά τη διάρκεια της οποίας [ο υπάλληλος] αποκτούσε δικαιώματα προς σύνταξη» δεν κρίνεται καθοριστική όταν, για παράδειγμα, τυχαίες καθυστερήσεις οι

οποίες δεν οφείλονται στον υπάλληλο υποχρεώνουν την επιτροπή αναπηρίας να συνέλθει περισσότερο από έξι μήνες μετά την υποβολή της αιτήσεως για τη θέση σε αναπηρία, που έγινε κατά την άσκηση των καθηκόντων²⁴. Θα ήταν παράλογο και άδικο να μη γίνει δεκτή μια χρονική απόκλιση μεταξύ της εξετάσεως της αιτήσεως και της επελεύσεως της ασθένειας στις περιπτώσεις όπου η σχέση αιτιότητας δεν μπορεί να αποδειχθεί με βεβαιότητα παρά μόνο με την πάροδο ενός χρονικού διαστήματος λανθάνουσας καταστάσεως μετά την έξοδο από την υπηρεσία. Αυτό δεν σημαίνει ότι η προθεσμία για τη σύγκληση της επιτροπής αναπηρίας πρέπει να είναι ανοικτή επ' αόριστον. Υπάρχει όμως μια εύλογη προθεσμία, που πρέπει να υπολογίζεται από της διαπιστώσεως της ασθένειας και του επαγγελματικού της χαρακτήρα, η οποία θα πρέπει να καθιστά δυνατό να ζητείται μια τέτοια σύνταξη. Διαφορετική εκτίμηση θα σήμαινε ότι η άσκηση ενός ατομικού δικαιώματος εξαρτάται από την καλή βούληση και μόνον της διοικήσεως και θα δημιουργούσε, μεταξύ των υπαλλήλων που έχουν τα ίδια δικαιώματα, καταστάσεις ανισότητας με βάση τη φύση των ασθενειών τους.

44. Θεωρώ επομένως ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της προκειμένης περιπτώσεως, οι προϋποθέσεις που θέτει το παράρτημα VIII του ΚΥΚ δεν θα πρέπει να ερμηνευθούν κατά τρόπο που να στερούν τον ανααιρεσιότητα του δικαιώματός του να ζητήσει την κίνηση της διαδικασίας περί αναγνωρίσεως αναπηρίας για επαγγελματική ασθένεια.

24 — Τέτοια ήταν ειδικότερα η περίπτωση που αναγνωρίστηκε με την απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1990, T-43/89, Gill κατά Επιτροπής (Συλλογή 1990, σ. II-173, σκέψη 7).

23 — Βλ., υπό το πνεύμα αυτό, σημείο 26 των παρούσων προτάσεων.

45. Ερμηνεύοντας εσφαλμένα τις διατάξεις του ΚΥΚ υπό περιστάσεις όπως αυτές τις προκειμένης περιπτώσεως, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο. Επομένως, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει επίσης να γίνει δεκτός.

III — Η ανάλυση της προσφυγής

46. Σύμφωνα με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο μπορεί, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, να κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, υπό την προϋπόθεση ότι η υπόθεση είναι ώριμη να κριθεί. Στην προκειμένη περίπτωση, οι πλάνες περί το δίκαιο στις οποίες υπέπεσε το Πρωτοδικείο μπορούν ευχερώς να θεραπευθούν. Επομένως, επιβάλλεται το Δικαστήριο να αποφανθεί οριστικά επί των λόγων της προσφυγής που απέρριψε το Πρωτοδικείο με τα αναιρεθέντα τμήματα της αποφάσεώς του.

47. Με τους διάφορους αυτούς λόγους, ο αναιρεσιών προβάλλει ότι, υπό τις εν προκειμένω περιστάσεις, η σύνταξη αναπηρίας θα έπρεπε να μπορούσε να χορηγηθεί σε πρώην υπάλληλο παρά το γεγονός ότι αυτός παραιτήθηκε από τα καθήκοντά του.

48. Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι ο ΚΥΚ εξαρτά τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας

που συνδέεται με επαγγελματική ασθένεια από δύο χωριστές προϋποθέσεις: την εκ μέρους του υπαλλήλου υποχρέωση διακοπής των καθηκόντων του, χωρίς να διευκρινίζει τη μορφή που πρέπει να λάβει η διακοπή αυτή, και την προσήκουσα αναγνώριση, από ειδική επιτροπή, της διαρκούς αναπηρίας που θεωρείται ως ολική. Στην εφαρμογή και την ερμηνεία των προϋποθέσεων αυτών, επιβάλλεται να ανευρεθεί μια ισορροπία μεταξύ, αφενός, της προστασίας των εκ του ΚΥΚ δικαιωμάτων των υπαλλήλων και, αφετέρου, των επιταγών της ασφαλείας δικαίου και της προστασίας των συμφερόντων (ειδικότερα οικονομικών) της Κοινότητας. Μια τέτοια ισορροπία επιβάλλει τον καθορισμό ορίων στη δυνατότητα κινήσεως των διαδικασιών περί αναγνώρισεως αναπηρίας.

49. Σε κάθε περίπτωση, εναπόκειται στην Επιτροπή να εκτιμήσει, υπό τις περιστάσεις κάθε περιπτώσεως, τις προϋποθέσεις μιας τέτοιας ισορροπίας. Όμως, εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να εξακριβώνει αν η εκτίμηση της Επιτροπής περιορίστηκε εντός «λογικών ορίων» και δεν έκανε χρήση της εξουσίας της «κατά τρόπο προφανώς εσφαλμένο»²⁵. Σ' αυτό εναπόκειται, ειδικότερα, να εξακριβώνει αν η Επιτροπή, με τις αποφάσεις της, δεν παρέβη τις εγγυήσεις του ΚΥΚ, δεν προσέβαλε δικαιώματα προστατευόμενα από την κοινοτική έννομη τάξη και δεν παραβίασε τις αρχές της χρηστής διοικήσεως.

50. Γενικώς, είναι αναμφίβολα σύμφωνο προς τον ΚΥΚ και προς αυτές τις αρχές να

25 — Απόφαση της 3ης Απριλίου 2003, C-277/01 Ρ, Κοινοβούλιο κατά Samedy (Συλλογή 2003, σ. I-3019, σκέψη 35).

περιορίζεται το δικαίωμα κινήσεως της διαδικασίας σε αίτηση υποβληθείσα από τον υπάλληλο πριν την έξοδό του από την υπηρεσία. Όμως, υπό περιστάσεις που προκύπτουν από τη διαπίστωση ασθeneιών που συνδέονται με τον αμίαντο, μου φαίνεται αναγκαίο να θεωρηθεί ότι η αίτηση μπορεί να γίνει δεκτή εκτός της περιόδου υπηρεσίας. Δύο κατηγορίες λόγων στηρίζουν, κατά την άποψή μου, μια τέτοια λύση.

51. Πρώτον, η κατάσταση αυτών των υπαλλήλων διακυβεύει το θεμελιώδες δικαίωμα προσβάσεως στις κοινωνικές παροχές που διασφαλίζουν προστασία σε περιπτώσεις τέτοιες όπως η ασθένεια, τα εργατικά ατυχήματα, η εξάρτηση ή το γήρας, καθώς και σε περίπτωση απώλειας της εργασίας. Το δικαίωμα αυτό απορρέει από το άρθρο 12 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη του 1961 και το σημείο 10 του Κοινωνικού Χάρτη Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των εργαζομένων του 1989 των οποίων γίνεται σαφής μνεία στο άρθρο 136 ΕΚ. Το δικαίωμα αυτό καθιερώνεται τώρα με το άρθρο 34 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁶. Μολονότι δεν έχει ακόμη δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα, μπορεί να γίνει δεκτό ότι αυτός ο χάρτης χρησιμεύει ως αποκαλυπτικό στοιχείο και κριτήριο αναφοράς των δικαιωμάτων που διασφαλίζει η κοινοτική έννομη τάξη²⁷. Το άρθρο 78 του ΚΥΚ έχει ακριβώς ως σκοπό να οργανώσει μια τέτοια προστασία στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής δημόσιας υπηρεσίας.

52. Υπάρχει, στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών, μια αξιοσημείωτη νομολογία του Corte costituzionale κατά την οποία νόμος που προβλέπει ότι η σύνταξη αναπηρίας δεν μπορεί να ληφθεί όταν η αίτηση γίνεται μετά τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησεως είναι αντίθετη προς το άρθρο 38 του ιταλικού συντάγματος, το οποίο προστατεύει το δικαίωμα των εργαζομένων να διαθέτουν μέσα διαβίωσης σε περίπτωση ασθeneίας²⁸. Υπό το ίδιο πνεύμα, οι εθνικές νομοθεσίες προβλέπουν γενικά προθεσμία παραγραφής επιτρέπουσα να ζητηθεί η σύνταξη αναπηρίας μετά την παύση της δραστηριότητας. Συμβαίνει ακόμη, στον τομέα της αναπηρίας που συνδέεται με τον αμίαντο, να έχουν τεθεί σε εφαρμογή κατά παρέκκλιση νομοθετικές διατάξεις για την εκ νέου παροχή δικαιωμάτων για παροχές και συντάξεις²⁹.

53. Αναμφίβολα, δεν τίθεται ζήτημα στην παρούσα υπόθεση να αμφισβητηθεί η ισχύς του ΚΥΚ. Όμως, η ύπαρξη του δικαιώματος για προστασία σε περίπτωση αναπηρίας δεν μπορεί να παραμένει χωρίς συνέπειες επί της ερμηνείας που πρέπει να δοθεί στις διατάξεις του. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αρχή της πρόσφορης ερμηνείας πρέπει εν προκειμένω να εφαρμοσθεί³⁰. Η αρχή αυτή επιβάλλει όπως οι διατάξεις σχετικά με τις λεπτομέρειες του καθεστώτος συντάξεων αναπηρίας να ερμηνεύονται υπό πνεύμα το οποίο συνάδει κατά το περισσότερο δυνατό προς τη διάταξη του ΚΥΚ τις οποίες έχουν ως

28 — Απόφαση παρατεθείσα στην υποσημείωση 18.

29 — Έτσι, στη Γαλλία, ο νόμος 98-1194 relative au financement de la sécurité sociale pour 1999 [νόμος περί χρηματοδότησεως των κοινωνικών ασφαλίσεων], της 23ης Δεκεμβρίου 1998, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 2001-1246 (JORF της 26ης Δεκεμβρίου 2001, σ. 20552), προβλέπει, στο άρθρο 40, την εκ νέου παροχή δικαιωμάτων για παροχές και αποζημιώσεις κοινωνικών ασφαλίσεων υπέρ των θυμάτων ασθeneίας που συνδέεται με τον αμίαντο, χωρίς να είναι δυνατόν να τους αντανάχθει η προθεσμία παραγραφής.

30 — Πρόκειται για μια από τις αρχές ερμηνείας που διακρίνουν περισσότερο την κοινοτική νομολογία (βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 1996, C-61/94, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Σύλλογος 1996, σ. I-3989, σκέψη 52).

26 — ΕΕ 2000, C 364, σ. 1.

27 — Βλ., υπό το πνεύμα αυτό, σημείο 28 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Tizzano στην υπόθεση BECTU (απόφαση της 26ης Ιουνίου 2001, C-173/99, Σύλλογος 2001, σ. I-4881), καθώς και τα σημεία 82 και 83 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Léger στην υπόθεση Συμβούλιο κατά Hautala (απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2001, C-353/99 P, Σύλλογος 2001, σ. I-9565).

σκοπό να θέσουν σε εφαρμογή και προς τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία προστατεύει η έννομη κοινοτική τάξη³¹. Επομένως, η Επιτροπή πρέπει να προσπαθεί να εξετάσει τις αιτήσεις συγκλήσεως της επιτροπής αναπηρίας λαμβάνοντας υπόψη τον σκοπό που επιδιώκει το άρθρο 78 του ΚΥΚ, ο οποίος είναι να εξασφαλίξει το δικαίωμα για ένα αναπληρωματικό εισόδημα υπό μορφή συντάξεως αναπηρίας σε περίπτωση ανάγκης³². Όμως, προκύπτει ότι, στην επίδικη απόφαση, η Επιτροπή προτίμησε μια ερμηνεία των λεπτομερειών εφαρμογής της διαδικασίας που καθιστά αδύνατη την άσκηση του δικαιώματος που παρέχει ο ΚΥΚ. Απαγορεύοντας τη σύγκληση της επιτροπής αναπηρίας κατά τον χρόνο κατά τον οποίο υποβλήθηκε η αίτηση, η Επιτροπή διέπραξε σφάλμα ερμηνείας των διατάξεων του ΚΥΚ.

54. Δεύτερον, τα κοινοτικά όργανα δεσμεύονται από το καθήκον αρωγής που τα υποχρεώνει να εξετάζουν επιμελώς τις ειδικές περιπτώσεις των οποίων επιλαμβάνονται. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η «έννοια του καθήκοντος αρωγής που έχει η διοίκηση απηχεί την ισορροπία αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που δημιουργήσε ο ΚΥΚ στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ της δημοσίας αρχής και των υπαλλήλων της δημοσίας υπηρεσίας. Η ισορροπία αυτή έχει κυρίως ως συνέπεια ότι, οσάκις λαμβάνει απόφαση σχετικά με την κατάσταση υπαλλήλου, η διοίκηση λαμβάνει υπόψη το σύνολο των στοιχείων τα οποία είναι ικανά να καθορίσουν την απόφασή της και ότι, ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτό, λαμβάνει υπόψη το

συμφέρον όχι μόνο της υπηρεσίας αλλά και του οικείου υπαλλήλου»³³. Εκ τούτου προκύπτει ότι η Επιτροπή έχει ειδικότερα την υποχρέωση να προσφέρει τη συνδρομή της προς απόδειξη της πραγματικής καταστάσεως των μελών του προσωπικού της³⁴. Εν προκειμένω, όμως, η διοίκηση δεν έλαβε υπόψη τα περιστατικά της προκειμένης υποθέσεως κατά την εξέταση του φακέλου. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επίδικη απόφαση δεν κάνει μνεία ούτε του γεγονότος που συνδέεται με τη σημαντική έκθεση στη σκόνη αμιάντου που επικαλείται ο αναιρεσείων με την αίτησή του ούτε της σχέσεως που υπήρχε μεταξύ της διαπιστωθείσας αναπηρίας και της καταστάσεως της υγείας του κατά τον χρόνο που εξήλθε της υπηρεσίας, όπως τούτο προκύπτει από τον ιατρικό φάκελο που επισυνάφθηκε στην αίτηση. Από τον φάκελο αυτόν, η Επιτροπή αποφασίζει να κρατήσει μόνον τη μνεία μιας υφιστάμενης αναπηρίας «προς το παρόν» για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει ο ΚΥΚ.

55. Σε παρόμοιες περιστάσεις, τίποτε δεν εμπόδιζε και, αντιθέτως, όλα έδειχναν την ανάγκη να καταστεί δυνατό, με την οριστική αναγνώριση της φύσεως και των συνεπειών της ασθένειας, να κινηθεί η διαδικασία περί αναγνωρίσεως αναπηρίας. Στην περίπτωση αυτή, οι θεμιτές επιταγές ασφαλείας δικαίου και οι λόγοι γενικού συμφέροντος διαφυλάσσονται αν η υποβολή της αιτήσεως γίνεται εντός «εύλογης προθεσμίας» κατά

31 — Βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, C-135/93, Ισπανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. I-1651, σκέψη 37).

32 — Επί του αντικειμένου του άρθρου 78 του ΚΥΚ, βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Ιουνίου 2000, T-47/97, Plug κατά Επιτροπής (Συλλογή Υπ. Υπ. 2000, σ. I-A-119 και II-527, σκέψη 73).

33 — Απόφαση της 29ης Ιουνίου 1994, C-298/93 P, Klinka κατά Δικαστηρίου (Συλλογή 1994, σ. I-3009, σκέψη 38).

34 — Βλ., επίσης, άρθρο 24 του ΚΥΚ το οποίο καθιερώνει το καθήκον αρωγής για τις Κοινότητες έναντι των υπαλλήλων τους.

την ημερομηνία κατά την οποία το πρώτον διαπιστώθηκε ιατρικώς η ασθένεια³⁵.

56. Επικουρικώς, ένα τελευταίο ζήτημα αξίζει να εξεταστεί. Πρέπει να θεωρηθεί ότι η Επιτροπή καλώς στέρησε τον αναιρεσειοντα του δικαιώματος να ζητήσει σύνταξη αναπηρίας επειδή, όπως πρόβαλε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, αυτός διέθετε άλλα μέσα επιβίωσης, ειδικότερα χάρη στο ευεργέτημα ασφαλίσεως έναντι ασθένειας που εξασφαλίζει το άρθρο 73 του ΚΥΚ³⁶, και άλλο μέσο ένδικης προστασίας, με την αγωγή αποζημιώσεως που ασκείται βάσει του άρθρου 236 της Συνθήκης³⁷; Το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί και ως προς τα δύο του σκέλη. Πρώτον, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι το κεφάλαιο που λαμβάνεται βάσει του άρθρου 73 του ΚΥΚ αναλύεται σε αποζημίωση, η οποία δεν είναι ούτε ισότιμη ούτε ασυμβίβαστη με σύνταξη χορηγούμενη βάσει του άρθρου 78 του ΚΥΚ³⁸. Δεύτερον πρέπει να είναι πλήρως σαφές ότι η χορήγηση αποζημιώ-

σεως δεν συγγέεται, ούτε ως προς το αντικείμενο της ούτε ως προς τα αποτελέσματά της, με αποκατάσταση. Αφενός, η αποκατάσταση προϋποθέτει την απόδειξη κατάφωρης παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου εκ μέρους της Επιτροπής. Αφετέρου, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αποζημίωση που λαμβάνεται βάσει του καθεστώτος ασφαλίσεως που προβλέπει ο ΚΥΚ δεν μπορεί κατ' αρχήν να αποκλείσει την αποζημίωση κατά το κοινό δίκαιο περί ευθύνης. Με την απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 1986, Leussink κ.λπ. κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο αναγνωρίζει κατ' αρχήν «το δικαίωμα του υπαλλήλου και των δικαιούχων του να ζητήσουν συμπληρωματική αποζημίωση στην περίπτωση που το όργανο φέρει την ευθύνη για το ατύχημα κατά το κοινό δίκαιο, οι δε παροχές του συστήματος που προβλέπει ο Κανονισμός [Υπηρεσιακής Καταστάσεως] δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν την πλήρη αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας»³⁹. Στην πράξη, το Δικαστήριο αποκλείει μόνον το ότι η αρχή αυτή μπορεί να οδηγήσει σε διπλή αποζημίωση για την ίδια ζημία⁴⁰.

35 — Η έννοια της «εόλογης προθεσμίας» φαίνεται ήδη στο πλαίσιο της κανονιστικής ρυθμίσεως για την κάλυψη έναντι των κινδύνων ασθένειας των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που θεσπίστηκε βάσει του άρθρου 73 του ΚΥΚ. Το άρθρο 17, παράγραφος 1, της κανονιστικής αυτής ρυθμίσεως ορίζει ότι «ο υπάλληλος που ζητά την εφαρμογή της παρούσας ρύθμισης για λόγους επαγγελματικής νόσου οφείλει να κάνει δήλωση στη διοίκηση του οργάνου στο οποίο υπάγεται, μέσα σε μια λογική προθεσμία από την αρχή της ασθένειας ή από την ημερομηνία της πρώτης ιατρικής της διαπίστασης. Αυτή η δήλωση μπορεί να υποβληθεί από τον υπάλληλο ή τον τέως υπάλληλο εάν η εν λόγω ασθένεια που εικάζεται ότι έχει επαγγελματική αιτία εκδηλωθεί ύστερα από την ημερομηνία της οριστικής αποχώρησης από την υπηρεσία του». Παρόμοια έννοια γνωρίζει και η νομολογία του Δικαστηρίου που έπρεπε να επιλύσει προβλήματα προθεσμιών μη επιλυθέντα με τη Συνθήκη (βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, Lorenz, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 4).

36 — Βλ., συναφώς, απόφαση Nardone κατά Επιτροπής, παρατεθείσα στην υποσημείωση 10.

37 — Ο αναιρεσειών άσκηση αγωγή με αυτή τη νομική βάση ενώπιον του Πρωτοδικείου (Γ-57/99, Nardone κατά Επιτροπής). Ωστόσο, η εκδίκαση της υποθέσεως αυτής ανεστάλη εν αναμονή των αποφάσεων που η Επιτροπή οφείλει να λάβει κατόπιν της αποφάσεως Nardone κατά Επιτροπής, παρατεθείσα στην υποσημείωση 10.

38 — Βλ., ειδικότερα απόφαση Κ. κατά Συμβουλίου, παρατεθείσα στην υποσημείωση 14, σκέψη 10.

57. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η επίδικη απόφαση πάσχει προφανώς από σφάλμα ερμηνείας στην εφαρμογή των συναφών διατάξεων του ΚΥΚ. Κατά συνέπεια επιβάλλεται να ακυρωθεί η απόφαση της Επιτροπής καθόσον με αυτήν απορρίπτεται η αίτηση του αναιρεσειοντος να κινηθεί η διαδικασία περί αναγνωρίσεως της αναπηρίας βάσει του άρθρου 78 του ΚΥΚ.

39 — Απόφαση 169/83 και 136/83, Συλλογή 1986, σ. 2801, σκέψη 13.

40 — Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 1999, C-257/98 P, Lucacconi κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. I-5251, σκέψη 21).

IV — Πρόταση

58. Για τους λόγους αυτούς, φρονώ ότι πρέπει να γίνουν δεκτοί οι λόγοι αναιρέσεως και, κατά συνέπεια, να αναιρεθεί η απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 26ης Φεβρουαρίου 2003, T-59/01, Nardone κατά Επιτροπής.

59. Επιπλέον, προτείνω στο Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί της ουσίας:

- να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 20ής Μαρτίου 2000 σχετικά με τη χορήγηση συντάξεως αναπηρίας στον αναιρεσείοντα

- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα αμφοτέρων των βαθμών.